

НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ США

У статті розглянуто проблеми стандартизації загальної середньої освіти у США. Основна увага автора звернена на змістову та цільову характеристики національних стандартів з вивчення іноземних мов.

Ключові слова: *національний стандарт, іноземна мова, середня освіта, американська школа.*

В статье рассматриваются проблемы стандартизации общего среднего образования в США. Основное внимание автора обращено на характеристику содержания и целей национальных стандартов по изучению иностранных языков.

Ключевые слова: *национальный стандарт, иностранный язык, среднее образование, американская школа.*

The problems of general secondary education standardization in the USA have been considered in the article. The main attention of the author has been paid to the characteristics of the content and aims of Standards for foreign language learning.

Key words: *national standard, foreign language, secondary education, American school.*

Постановка проблеми. Освітні реформи, що відбуваються в Україні і є частиною світових реорганізацій в освіті, передбачають усунення

недоліків попередніх років у цій системі, одним з яких була слабка мовна підготовка особистості. Інтеграційні тенденції в освіті спонукають фахівців до вивчення зарубіжного освітнього досвіду, в якому серйозної теоретичної і практичної розробки набула проблема навчання сучасних (іноземних) мов.

Досвід США є корисним для вітчизняної практики з огляду на те, що впродовж останніх десятиріч навчання іноземних мов у цій країні характеризувалося впровадженням національних стандартів та стандартів у середній загальноосвітній школі, прагненням, що, на наш погляд, забезпечує безперервність освіти, наступність змісту, зв'язок між загальною середньою та вищою освітою в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Предметом аналізу науковців, як показало вивчення вітчизняних і російських досліджень, обирався широкий спектр теоретичних і практичних проблем зарубіжної педагогіки. Так, О. Акат'єв, П. Велянін, Н. Гусейнова, М. Нікітін, М. Шутова у комплексі складових змісту освіти в середніх навчальних закладах США розглянули мету, завдання, вимоги до навчальних курсів іноземних мов.

Американські науковці, у свою чергу, приділяли увагу окремим аспектам мовної підготовки. Так, Е. Зейдель, О. Оришкевич, У. Чайлдерс розглянули стан викладання деяких іноземних мов у певний історичний період в США. Б. Блум, Н. Граунлунд, Дж. Келлер висвітлили питання розробки куррікулуму, а К. Брумфіт, Д. Ньюнан, У. Разерфорд, Д. Уілкінз та М. Фіночіаро – питання розробки навчальних програм мовних курсів. Науковці Р. Оксфорд, Дж. Ричардс, Т. Роджерс, Г. Стерн торкаються теоретичних основ викладання мови, а І. Вароніс, С. Гасс, Р. Елліс, С. Лепкін, М. Лонг, М. Свейн розглядають у своїх дослідженнях використання стратегій навчання мови.

Формулювання цілей статті. У своїй статті ми робимо спробу розглянути проблеми стандартизації загальної середньої освіти у США,

звернувши основну увагу на змістову та цільову характеристики національних стандартів з вивчення іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день у США загострилась проблема стандартизації загальної середньої освіти. Створення нових стандартів повинно забезпечити врахування регіональних особливостей штатів та особливостей навчальних закладів, тобто варіативність змісту освіти, а також встановити достатній мінімум освіти на федеральному рівні. Газета «Вашингтон пост» опублікувала інформацію (1.06.09) про план підготовки загальних стандартів освіти, який підтримали 46 штатів США та округ Колумбія. Міністр освіти США Арні Данкан (Arne Duncan) підкреслив своє схвальне ставлення до стандартизації системи освіти країни.

Система освіти США традиційно децентралізована. В американській конституції немає статей щодо освіти. Цим завжди займалася регіональна та місцева влада. Кожний штат має власні законодавчі акти в галузі освіти.

Освітню політику в штаті визначає Рада з освіти – своєрідний державно-суспільний орган, до складу якого входять декілька представників ділових кіл, наукових товариств, конфесій тощо. Іноді навіть забороняється до складу Ради вводити діячів освіти. Виконавчим органом Ради є Департамент освіти штату, керівник якого призначається Радою. Діяльність зазначених органів донедавна мала переважно консультативний характер.

Основною адміністративною одиницею в галузі освіти в США є шкільний округ. На початку 90-х років в Америці їх було понад 16 тис. Очолює такий округ комітет, що обирається населенням. Комітет призначає суперінтенданта, який керує шкільною адміністрацією округу.

Натомість останнім часом ситуація змінюється. Одним з освітніх стратегічних завдань США є збільшення впливу на освіту федеральних властей. Видано такі урядові документи: а) закони: “Про громадянські права” (1991), “Про однакові можливості” (1995); б) федеральні закони:

“Про національні цілі освіти” (1990), “Про покращення дошкільної освіти” (1990), “Про попередження відсіву учнів зі шкіл” (1991).

Зменшується автономія регіональних і місцевих органів управління. Проте через обмежене федеральне фінансування цей процес є дуже повільним. У зв'язку з цим 94 % фінансових відрахувань надходить у школи з приватних джерел, і за сформованою традицією вони ревно захищають свої права на самостійне розв'язання питань, як навчати і як оцінювати рівень знань. Концепція загальних державних стандартів тривалий час не сприймалася суспільством серйозно, але з часом ставлення змінилося. Педагоги почали розуміти, що необхідно підтримати нові зміни.

У червні 1992 року група з 20 викладачів і вчених зібралася в Центрі Арнольда і Мейбл Бекманів при Національній науково-дослідній раді в Ірвіні (штат Каліфорнія) і висунула пропозиції зі зміни системи освіти в США.

У підписаній 31 березня 1994 року президентом Б. Клінтоном програмі «Цілі 2000: Закон про освіту» зазначалося про створення Національних освітніх стандартів і Комісії з удосконалення (Improvement Council), щоб з'ясувати зміст та рівень дотримання стандартів, які використовуються штатами, і створити національні стандарти. Ця новостворена комісія повинна була співпрацювати з раніше створеною Національною комісією з освітніх стандартів (National Council of Education Standards). Під керівництвом Національної комісії з освітніх стандартів федеральний уряд виділив фінанси кільком організаціям на створення стандартів («стандарт – це загальноприйнята норма, що використовується для оцінювання якості», «національний освітній стандарт – це сукупність чітко визначених нормативних вимог до змісту навчальних програм, обов'язкового мінімуму знань та вмінь школярів» [1, с. 131]).

Основна ідея держстандартів – створення директив щодо того, що учень повинен знати з конкретного предмету з певної теми. На думку

спеціалістів, досягнення школярів американських шкіл потрібно порівняти з світовими стандартами. Здійснивши таке порівняння, вони вважають, можна підвищити рівень знань учнів, і, в результаті, школи виховують кращу робочу силу, яка поліпшить здатність Сполучених Штатів конкурувати в глобальній економіці.

Допоки метою створення держстандартів буде покращення учнівських досягнень, доти продовжуватиметься залучення федерального уряду до розвитку навчального плану. Це дає можливість держстандартам постійно змінюватись, відповідаючи новим національним завданням, які визначаються політиками.

У 1993 році коаліція з чотирьох мовних організацій – Американська рада з навчання іноземних мов (the American Council of the Teaching of Foreign Languages), Американська асоціація учителів французької мови (the American Association of Teachers of French), Американська асоціація учителів німецької мови (the American Association of Teachers of German), Американська асоціація учителів іспанської та португальської мов (the American Association of Teachers of Spanish and Portuguese) – одержала фінансування від Департаменту освіти США і Національного фонду для гуманітарних наук з метою створення стандартів з навчання іноземних мов для усіх класів державної школи [3].

Це була сьома і остання навчальна дисципліна, яка отримала федеральну підтримку для розвитку державних стандартів, що виступало одним із завдань освітньої ініціативи «Америка 2000» [2]. Комісія у складі одинадцяти осіб – представників різних мов, рівнів навчання, моделей програм і географічних регіонів взяла на себе зобов'язання протягом трьох років визначити зміст стандартів – що учні повинні знати і вміти – з навчання іноземних мов. Остаточний документ, Стандарти для вивчення іноземної мови: підготовка до XXI століття (Standards for Foreign Language Learning: Preparing for the 21st Century) [4], уперше опублікований у 1996 році, представляє безпрецедентну єдність освітян,

бізнесових керівників, уряду і громадськості щодо визначення ролі навчання іноземних мов в американській освіті. Цей документ використовується учителями, адміністраторами та авторами навчальних планів як на державному, так і місцевому рівнях з метою вдосконалення процесу навчання іноземних мов у державних школах. Зараз функціонує нове третє видання Стандартів вивчення іноземних мов у ХХІ столітті, перероблене з урахуванням стандартів з арабської мови.

Американська рада з навчання іноземних мов відіграла провідну роль у спільному проекті, який відповідав за розвиток змісту національних стандартів з навчання іноземних мов. Цей проект продовжує діяти, зосереджуючись у даний час на професійних стандартах та розвитку програм і публікацій, які беруть участь у реалізації стандартів по всій країні.

У Стандартах не аналізується сучасний стан навчання іноземних мов у США. Поряд з тим, що цей документ відображає найкращу навчальну практику, він не зазначає, якого рівня досягає більшість учнів у результаті вивчення іноземної мови. Як зазначено у самих Стандартах, їх не можна зреалізувати за короткий термін, скоріше за все, вони визначають еталон, з яким порівнюватимуться досягнення у майбутньому.

Стандарти – це не супровід до навчального плану. Хоча вони й демонструють досвід застосування навчальної програми, необхідної для досягнення учнями цих стандартів, і містять зразок неперервного тривалого навчання, яке починається у початкових класах, продовжується у середній школі та далі, вони не описують зміст самого курсу і не рекомендують послідовність вивчення матеріалу. Державні стандарти повинні застосовуватися разом зі стандартами, які функціонують на рівні штату, місцевими стандартами та навчальним планом, щоб визначити найкращі підходи і можливі результати в конкретних округах та школах.

У Стандартах вивчення іноземних мов виділено п'ять основних

цілей (The five C's of foreign language education):

1) спілкування іншою мовою, окрім англійської (Communication) – навчання спілкуванню виступає центральним завданням при вивченні іноземної мови, оскільки воно зrealізовується через усне і писемне мовлення;

2) отримання знань про інші культури та їх розуміння (Culture) – через вивчення інших мов учні отримують знання про культуру народу, мову якого вивчають, і, фактично, насправді не можливо оволодіти мовою без розуміння культурного контексту, в якому функціонує мова;

3) зв'язок з іншими дисциплінами та набуттям інформації (Connection)– вивчення мов передбачає зв'язки з іншими галузями знань, що може бути непритаманним для одномовного мовця, що спілкується лише англійською мовою;

4) розуміння природи мови і культури (Comparison) – здійснюючи порівняльний аналіз мови, яка вивчається, учні занурюються у її природу і зміст культури та усвідомлюють, що існують багаточисленні шляхи сприйняття світу;

5) взаємодія у багатомовному суспільстві у своїй країні та у всьому світі – разом узяті всі попередньо перераховані елементи дають можливість учням, які вивчають мови, взаємодіяти у багатомовному суспільстві, діючи відповідно до особливостей тієї чи іншої культури (Communities).

У державних стандартах з іноземних мов зазначено, що всі лінгвістичні та соціальні знання, необхідні для ефективної міжлюдської взаємодії, можна виразити наступними словами: «Знати як, коли і чому сказати щось комусь» (Knowing how, when, and why to say what to whom). Раніше навчання іноземних мов здебільшого зосереджувалось на «як» (граматика) сказати «щось» (вокабуляр). Хоча ці компоненти вивчення мови є дійсно дуже важливими, сучасним принципом організації навчання іноземних мов є спілкування, яке також відображає такі позиції

з висловлювання, як «чому», «кому» і «коли». Таким чином, допоки граматика і вокабуляр є важливими знаряддями для спілкування, це є набуттям навичок спілкування на необхідному і відповідному рівні з тими, хто розмовляє іншими мовами, в чому і полягає на сьогодні основна мета навчання іноземних мов.

Далі у Стандартах подаються у скороченому вигляді завдання, вимоги і чого повинні навчитись учні четвертого, восьмого та дванадцятого класів відповідно до кожної з п'яти основних цілей.

Що стосується першого аспекту Стандартів – спілкування, то тут виділяється три підстандарту.

Стандарт 1.1. Учні беруть участь у процесі спілкування, висловлюють і сприймають інформацію, виражають почуття та емоції, обмінюються досвідом.

Цей стандарт зосереджений на міжособистісному спілкуванні, а саме: безпосередня усна або писемна комунікація між співрозмовниками. Учні можуть швидко вивчити багато виразів тією чи іншою сучасною іноземною мовою, що дозволять їм взаємодіяти один з одним. У процесі їхнього навчання вони розвинуть свої навички розмовляти, дотримуючись правил культури спілкування.

Стандарт 1.2. Учні розуміють і перекладають писемне та усне мовлення на різні теми.

Цей стандарт включає слухання і читання, при якому учні мають справу з різними надрукованими або ненадрукованими матеріалами. Здатність контролювати почуте і прочитане впливає на розвиток сприйняття учнів. Як результат, спочатку виробляється уміння читати, а потім – розуміти швидко усне мовлення. Крім того, на формування умінь сприймати має вплив зміст самого матеріалу: учні краще розуміють той матеріал, який відповідає їхнім інтересам або який базується на їхніх знаннях.

Стандарт 1.3. Учні презентують аудиторії слухачів інформацію,

концепції та ідеї на різноманітну тематику.

Стандарт 1.3 сфокусований на односторонній формальній презентації інформації, концепцій та ідей в усній чи писемній формі. Учні, які погано знають мову або не вивчали її у попередніх класах, в усному чи писемному мовленні використовують завчені моделі або пишуть їх англійськими літерами. Такий процес є закономірним, і, через деякий час, вони починають засвоювати автентичні моделі та дотримуватись правильного стилю. Писемне мовлення школярів, які мають певні знання мови, спочатку дуже близьке до усного. Більш того, вони контролюють неформальний усний стиль. З часом такі учні розвивають уміння писати і розмовляти, дотримуючись більш формального стилю.

Друга ціль Стандартів, що охоплює культуру, передбачає дотримання двох підстандартів.

Стандарт 2.1. Учні демонструють розуміння взаємозв'язку між звичаями і тенденціями культури, яка вивчається.

Цей стандарт зосереджується на звичаях, які впливають із традиційних ідей та підходів (поглядів) культури. Культурні звичаї становлять моделі поведінки, які приймаються суспільством і мають справу з такими аспектами культури, як проведення обрядів, використання форм дискурсу, соціальна неофіційна ієрархія тощо. Тобто вони є індикаторами того, «що робити коли і де».

Стандарт 2.2. Учні показують знання взаємозв'язку між досягненнями і тенденціями культури, що вивчається.

Стандарт 2.2 акцентує увагу на досягненнях культури, яка вивчається, і на тому, як вони відображають тенденції цієї культури. Досягнення можуть бути матеріальні (твори мистецтва, літератури) і нематеріальні (усна народна творчість, танці, система освіти). Незалежно від форми таких культурних досягнень, їх наявність оцінюється з позиції їхньої цінності, а культурні звичаї включають їх використання.

Мета Стандарту, у якій йдеться мова про міжпредметні зв'язки, включає наступне.

Стандарт 3.1. Учні збільшують і розвивають свої знання з інших дисциплін через іноземну мову.

Процес навчання сьогодні більше не обмежується конкретною дисципліною, а став міждисциплінарним. Вивчення іноземної мови базується на знаннях, які учні отримують на заняттях з інших предметів. Крім того, школярі можуть співставляти інформацію, яку вони вивчили з інших предметів, із знаннями іноземної мови і культури. Таким чином, навчання іноземної мови стає засобом поглиблення і розширення знань учнів з інших галузей. Нова інформація та матеріал, вивчений на занятті з якоїсь дисципліни, стає основою для подальшого вивчення на уроці іноземної мови.

Стандарт 3.2. Учні отримують інформацію і розпізнають характерні положення, що можливе лише через вивчення іноземної мови та культури.

У результаті вивчення іншої мови й отримання доступу до її унікальних засобів комунікації учні спроможні розширити джерело інформації, доступної їм. Перед ними відкривається «нове вікно у світ». На ранніх етапах вивчення іноземної мови школярі можуть розпочати досліджувати різні джерела, призначені тим, для кого ця мова є рідною, і отримувати інформацію. З удосконаленням знань з іноземної мови вони можуть шукати матеріал, який їх цікавить, аналізувати його зміст, порівнювати його з інформацією, наявною у рідній мові, а також оцінювати лінгвістичні та культурні відмінності.

Аспект, що стосується розуміння природи мови і культури, охоплює також два стандарти.

Стандарт 4.1. Учні показують розуміння природи мови, що вивчається, порівнюючи її з рідною мовою.

Стандарт базується на впливові, який здійснює вивчення

лінгвістичних особливостей нової мови, на вмінні учнів досліджувати англійську мову і висувати гіпотези про структуру та використання мов. На ранніх етапах вивчення іноземної мови учні можуть порівнювати дві мови. У процес навчання систематично повинні залучатися такі види діяльності, які сприятимуть формуванню в них умінь мислити критично про механізм функціонування мови.

Стандарт 4.2. Учні демонструють знання суті культури, що вивчається, порівнюючи її з своєю культурою.

Під час розширення своїх знань про культуру через вивчення мови учні продовжують знайомитись із тенденціями, звичаями і досягненнями, які схожі або відрізняються від їхньої власної культури, а також формують власне бачення культурних систем у цілому. Деякі учні можуть здійснювати такий порівняльний аналіз, інші ж – ні. Цей стандарт сприяє тому, щоб в усіх учнів розвинути здатність до даного мислительного процесу, використовуючи такий вид діяльності ще на ранніх етапах навчання.

П'ятою метою національних стандартів є вироблення в учнів уміння взаємодіяти у багатомовному суспільстві як у своїй країні, так і в усьому світі, що передбачає наступне.

Стандарт 5.1. Учні використовують мову у шкільному середовищі та поза ним. Відповідно до цього стандарту мова виступає інструментом комунікації з носіями цієї мови протягом усього життя: у школі, у суспільстві, за кордоном. У школах учні діляться своїми знаннями мови і культури з однокласниками та молодшими школярами, які вивчають цю мову. Застосовуючи ті знання, яких вони набули в результаті навчання за певною мовною програмою, учні починають усвідомлювати переваги того, що вони вміють спілкуватися більше, ніж однією мовою і розуміти всю силу мови.

Стандарт 5.2. Учні засвідчують бажання навчатися протягом усього життя, використовуючи мову для власного задоволення та

збагачення.

Щодня мільйони американців проводять вільний час, читаючи, слухаючи музику, переглядаючи кінофільми і телевізійні програми, спілкуючись один з одним. Учні, які вивчають мову, можуть застосовувати свої знання для урізноманітнення особистого життя, залучаючись до дозвілля та інформаційних джерел, що доступні для носіїв цієї мови. Деякі школярі мають можливість подорожувати країнами, де широко використовується ця мова, і, таким чином, удосконалюючи власний рівень знань мови і розуміння культури [4].

На нашу думку, необхідно ще раз підкреслити, що Стандарти вивчення іноземної мови: підготовка до XXI століття призначені для широкої аудиторії: педагогів, керівників освітніх установ, громадськості, батьків та учнів і переслідують багато цілей. Ці документи не є навчальними планами з курсу іноземної мови (сучасної чи класичної), це не рекомендації для щоденного поурочного планування; у них не визначається методологія, засоби і форми навчання. У них лише вказується призначення, а не шлях виконання. У Стандартах, як засвідчила їх змістова характеристика, зазначається, що учні повинні знати і вміти. Їх обробка на рівні конкретного штату визначає навчальний план та програмний зміст. Місцевий навчальний план далі визначає зміст курсу з іноземної мови. Поурочне планування адаптує навчальну програму, визначаючи необхідний навчальний матеріал, активні й ефективні види діяльності, які необхідно застосовувати на занятті з іноземної мови.

Висновки. Таким чином, національні стандарти виступають лише підґрунтям для розроблення кожним штатом своїх власних. Позитивним елементом є багатогранність такої освіти та врахування місцевих особливостей. Але, з іншого боку, у зв'язку з тим, що зміст програм і навчальних планів, а також обов'язкові вміння і навички для учнів встановлюються на рівні кожного окремого штату, це досить часто

призводить до зниження вимог до навчальних досягнень учнів та професійної діяльності вчителів і стає причиною низького рівня підготовки випускників шкіл.

Отже, стандарти у вивченні іноземних мов у ХХІ столітті передбачають: 1) формування комунікативної компетенції через розвиток міжособистісних, інтерактивних і презентаційних мовленнєвих умінь; 2) формування соціокультурної компетенції через розуміння різних аспектів культури країни, мова якої вивчається; 3) розвиток міждисциплінарних зв'язків та інформаційної культури засобами іноземної мови; 4) порівняльний аналіз іноземної мови і культури з рідною; 5) участь у діяльності багатомовної спільноти у школі і поза школою, а також готовність до освіти впродовж життя засобами іноземної мови.

Література

1. Вульфсон Б. Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге ХХІ века / Б. Л. Вульфсон. – М. : Изд-во УРАО, 1999. – 208 с.
2. America-2000 : an education strategy. – Washington : U.S. Gov. Printing Office, 1991. – 34 p.
3. American Council on the Teaching of Foreign Languages. Standards for language and culture learning. – Hastings-on-Hudson, NY, 1995. – 146 p.
4. National Standards for Foreign language education. Preparing for 21st Century [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : www.actfl.org/i4a/pages/index.cfm?pageid=3392.